

พฤติกรรมการใช้ยาชุดและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาชุด ของประชาชน ตำบลเปือยใหญ่ อำเภอนาคู จังหวัดขอนแก่น

รุ่งทิพย์ ทิศแดง¹, สุพัฒน์ จำปาหวาย²

(วันที่รับบทความ: 25 สิงหาคม 2562; วันที่แก้ไข: 1 พฤศจิกายน 2562; วันที่ตอบรับ: 6 ธันวาคม 2562)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนาแบบเชิงภาคตัดขวางนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม ความรู้เจตคติ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุด และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุดของประชาชน ตำบลเปือยใหญ่ อำเภอนาคู จังหวัดขอนแก่น เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 307 คน ที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป โดยใช้แบบสอบถาม และการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย สถิติพรรณนา เช่น การแจกแจง ความถี่ ร้อยละ และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ โดยใช้สถิติ Chi-Square, Fisher's exact และนำเสนอ ค่า OR พร้อมช่วงเชื่อมั่น 95% CI

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้ยาชุด ร้อยละ 55.4 มีความรู้อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 57.0 และมีเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุดอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุด ได้แก่ อาชีพโดยอาชีพเกษตรกรรมมีการใช้ยาชุดมากกว่าผู้ที่ไม่ประกอบอาชีพ 3.12 เท่า (95% CI : 1.43 to 6.84 ; p-value = 0.029) ผู้ที่ไม่เป็นโรคเบาหวานมีการใช้ยาชุดมากกว่าผู้ที่เป็นโรคเบาหวาน 2.19 เท่า (95% CI : 1.05 to 4.55 ; p-value = 0.033) ผู้ที่มีความรู้ระดับต่ำ มีการใช้ยาชุดมากกว่าผู้ที่มีความรู้ระดับสูง 2.27 เท่า (95% CI : 1.00 to 5.12 ; p-value = 0.003) ผู้ที่มีความรู้ระดับปานกลางมีการใช้ยาชุดมากกว่าผู้ที่มีความรู้ระดับสูง 2.27 เท่า (95% CI : 1.37 to 3.77 ; p-value = 0.003) เจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุดระดับปานกลางมีการใช้ยาชุดมากกว่าเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุดระดับสูง 3.86 เท่า (95% CI : 2.37 to 6.29 ; p-value < 0.001)

คำสำคัญ: พฤติกรรมการใช้ยาชุด, ความรู้, เจตคติ

¹ นักศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น, Email; Dph59032@scphkk.ac.th

² อาจารย์, วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น, Email ; supat.7j@gmail.com

Corresponding author: สุพัฒน์ จำปาหวาย, Email ; supat.7j@gmail.com

**Polypharmacy Use Behavior and Factors Associated
with The Use of Polypharmacy Among People
in Puey Yai Sub-District, Non Sila District, Khon Kaen Province**

Rungtip Tisdang¹, Supat Jamparwai²

(Receive 25th August 2019 ; Revised: 1st November 2019; Accepted 6th December 2019)

Abstract

The purpose of this cross-sectional descriptive research was to study behavior knowledge The right attitude about Polypharmacy and factors associated with the using of Polypharmacy among people in Puey Yai sub-district Non Sila district Khon Kaen province. 307 samples who lived in Puey Yai sub-district aged 30 years up were sampling through stratified random sampling. Data were collected using the questionnaires consisting. The data were analyzed using descriptive statistical analysis such as frequency, percentage, 95% confidence interval Chi-square test and Fisher's exact test for statistically significant and presented OR, 95% confidence interval.

The results showed that, 55.4% of the samples had Polypharmacy use behavior, 57.0% had knowledge at high level, and 60.3% had moderate level of attitude. As for the relation among the factors and Polypharmacy use behavior, the results revealed that were occupation (OR: 3.12, 95% CI : 1.43 to 6.84 ; p-value = 0.029) diabetes (OR: 2.19, 95% CI : 1.05 to 4.55 ; p-value = 0.033 knowledge (OR: 2.27, 95% CI : 1.00 to 5.12 ; p-value = 0.003 and attitude (OR: 3.86, 95% CI : 2.37 to 6.29 ; p-value <0.001) related to Polypharmacy use behavior with statistical significance.

Keywords: Polypharmacy use behavior, Knowledge, Attitude

¹Bachelor in Community of Public Health, Sirindhorn College of Public Health,
Email ; Dph59032@scphkk.ac.th

²Lecturer, Sirindhorn College of Public Health, Email; supat.7j@gmail.com

Corresponding author: Supat Jamparwai, Email; supat.7j@gmail.com

บทนำ

ยา เป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาหรือป้องกันสุขภาพของผู้ป่วย แต่หากมีการใช้ที่ไม่เหมาะสม ย่อมทำให้เกิดผลข้างเคียงหรืออันตรายจากการใช้ยาได้ เช่นเดียวกับบุคคลเมื่อรู้สึกไม่สบาย มีอาการผิดปกติหรือรับรู้ร่างกายเจ็บป่วย บุคคลนั้นจะแสวงหาการตรวจวินิจฉัย และหาแนวทางแก้ไขปัญหาสุขภาพซึ่งเป็นพฤติกรรมการดูแลตนเองขึ้นพื้นฐานที่ทุกคนพึงปฏิบัติเมื่อเกิดภาวะเจ็บป่วย และมีแนวทางหลายวิธีเพื่อส่งเสริม รักษาไว้ซึ่งสุขภาพรวมถึงการซื้อยามาใช้เอง ถึงแม้ว่าการหาซื้อยามาใช้เองเป็นการดูแลตนเองเพื่อให้หายจากความเจ็บป่วย แต่บางครั้งประชาชนก็มีพฤติกรรมทางด้านลบในการใช้ยา เช่น การใช้ยาชุดซึ่งเป็นยาอีกรูปแบบหนึ่งของการบริโภคยาที่ได้รับคามนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างจังหวัดและพื้นที่ชนบท ซึ่งเป็นยาที่ห้ามจำหน่ายโดยผู้ซึ่งไม่ใช่ผู้ประกอบการวิชาชีพเภสัชกรรม เวชกรรม ทันตกรรม การสัตวแพทย์ ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และยาชุดอาจทำให้ผู้ใช้ได้รับยาเกินความจำเป็น ซ้ำซ้อน เกินขนาด และอาจได้ยาเสื่อมคุณภาพหรือไม่ได้มาตรฐาน เพราะเป็นการได้รับยามาโดยไม่มีการถามอาการหรือตรวจวินิจฉัยก่อนจ่ายยา จนอาจก่อให้เกิดอันตรายอย่างใดก็ตาม ยาชุดกลับไม่ได้ลดความนิยมลงแต่อย่างใด โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน เพราะผลลัพธ์ของการกินยาแสดงออกเพียงข้ามคืน โดยเฉพาะการหายจากอาการปวดเมื่อยหรืออักเสบของกล้ามเนื้อที่เมื่อยล้าจากการทำงานหนัก การศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ประชาชนยังมีการใช้ยาชุดอยู่อย่างต่อเนื่องถึงแม้ว่าจะมีการพัฒนาการทางการแพทย์ที่ก้าวหน้า แต่ประชาชนยังซื้อยาชุดเพื่อดูแลรักษาตนเองเนื่องจากยาชุดหาซื้อได้สะดวก ราคาไม่แพง มีจำหน่ายทั่วไปทั้งในชนบทและชุมชนเมือง โดยหาซื้อได้จากร้านขายของชำ รถเร่ ร้านขายยา

ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการใช้ยาที่ถูกต้องไม่ทราบถึงอันตรายที่อาจเกิดจากยาชุด โดยเฉพาะยาที่มีการลักลอบใส่สารสเตียรอยด์ ซึ่งเป็นยาควบคุมพิเศษ ผู้ป่วยอาจได้รับอันตรายจากผลข้างเคียงของยาซึ่งเป็นผลกระทบที่มีต่อผู้บริโภคเอง ซึ่งอาจส่งผลในระดับชาติได้ เพราะรัฐต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการรักษาพยาบาลของ ผู้ประสบพิษภัยจากการใช้ยา นับเป็นผลเสียหายต่อเศรษฐกิจของชาติ^{1, 2, 3}

จ า ก ก า ร ต ร ว จ ส อ บ ข อ ง กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ปี พ.ศ. 2551-2552 พบการปลอมปนสารสเตียรอยด์ในยาแผนปัจจุบันจำนวน 285 ตัวอย่าง จากทั้งหมด 1,548 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 17.87 โดยรูปแบบสมุนไพรมีการปลอมปนมากที่สุดคือ ยาเม็ดและยาลูกกลอน ผลการตรวจหาสเตียรอยด์ในยาชุด ที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ เด็กซ่าเมทาโซน และเพรดนิโซโลนจากการศึกษาที่ผ่านมาในปี 2543 พบว่า ประชาชน ร้อยละ 36.6 มีการใช้ยาชุด ในปี 2557 พบว่า ประชาชนมีการใช้ยาชุดร้อยละ 48.05 และในปี 2560 พบว่า ประชาชนร้อยละ 42.51 มีการใช้ยาชุด ส่วนในเรื่องของการมีสเตียรอยด์ปลอมปน จากการศึกษามาก่อนหน้านี้พบว่ามียาชุดมีสเตียรอยด์ปลอมปนอยู่ โดยยาสเตียรอยด์ ที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ dexamethasone รองลงมา คือ prednisolone⁴

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ยาชุดในพื้นที่ตำบลเปือยใหญ่ อำเภอนอนศิลา จังหวัดขอนแก่น ยังมีอยู่อย่างจำกัด และจากปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับการใช้ยาชุด จึงทำให้ผู้วิจัยจะศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการใช้ยาชุดในพื้นที่ดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรม ความรู้ เจตคติ ที่ถูกต้อง ในการใช้ยาชุดของประชาชน ตำบลเปือยใหญ่ อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุดของประชาชน ตำบลเปือยใหญ่ อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น

สมมติฐานการวิจัย

เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ โรคประจำตัว รายได้ เจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุด ความรู้เกี่ยวกับยาชุดมีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุดในประชาชน

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาพฤติกรรม ความรู้ เจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุดและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุดของประชาชนตำบลเปือยใหญ่ อำเภอโนนศิลาจังหวัดขอนแก่นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2562

ตัวแปร

1. ตัวแปรอิสระ คือข้อมูลส่วนตัวข้อมูลด้านเศรษฐกิจเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุด ความรู้เกี่ยวกับยาชุด
2. ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการใช้ยาชุด

วิธีการดำเนินวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional descriptive research

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในตำบลเปือย

ใหญ่ อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1,526 คนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 307 คน โดยผู้วิจัยคำนวณขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตร ดังนี้

$$n = \frac{NZ_{\alpha/2}^2 P(1 - P)}{e^2(N - 1) + Z_{\alpha/2}^2 P(1 - P)}$$

Z = ค่าสถิติแจกแจงมาตรฐาน เมื่อกำหนด $\alpha = 0.05$ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้น $Z_{0.025}$ มีค่าเท่ากับ 1.96

P = ค่าสัดส่วนของตัวแปรที่ต้องการประมาณค่า ในที่นี้คือการใช้ยาชุด ซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมเท่ากับร้อยละ 48.0 ดังนั้น $P=0.480$

e = ความแม่นยำในการประมาณค่าสัดส่วนหรือความคลาดเคลื่อนที่ยินยอมให้เกิดขึ้นในการประมาณค่าสัดส่วนเท่ากับ 5% ดังนั้นค่า $e= 0.05$

ใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) เนื่องจากแต่ละหมู่บ้านในตำบลเปือยใหญ่มีประชากรไม่เท่ากัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสุ่มตัวอย่างจากในแต่ละหมู่บ้าน (Stratified sampling)ซึ่งคำนวณตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน (Proportional Allocation) เมื่อได้จำนวนตัวอย่างประชากรในแต่ละหมู่บ้านแล้ว ผู้วิจัยจึงได้สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ในแต่ละหมู่บ้านให้ได้จำนวนเท่ากับที่ต้องการ และนำรายชื่อประชากรทั้งหมดที่มีเลขกำกับอยู่โดยใช้วิธีการจับสลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือแบบสอบถาม ประกอบไปด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ รายได้ต่อเดือน โรคประจำตัว จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับยาชุดของประชาชน จำนวน 10 ข้อ ลักษณะข้อคำถามมี 2 ตัวเลือก คือ ตอบถูก ให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุดของประชาชนจำนวน 8 ข้อ เป็นข้อความเชิงลบ 6 ข้อและเชิงบวก 2 ข้อ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ยาชุด ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับการเคยใช้ยาชุด รายละเอียดในการใช้ยาชุดครั้งล่าสุด ผลการรักษาจากการกินยาชุด อาการผิดปกติหลังจากที่ได้ใช้ยาชุดแล้ว ความถี่ในการใช้ยาชุดมีจำนวน 6 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามเพื่อหาความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้และคำนวณหาค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.83

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมการใช้ยาชุดและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาชุดของประชาชน ตำบลเปือยใหญ่ อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น จนครบตามเป้าหมาย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ นำเสนอโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานใช้สถิติ Chi-square หรือ Fisher's exact test

กรณีไม่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้ Chi-square และนำเสนอค่า OR พร้อมการประมาณค่าช่วงเชื่อมั่น 95 % (95 % Confidence interval)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ได้รับการพิจารณาการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น เลขที่ HE 622003

ผลการวิจัย

คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 307 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.5 มีอายุอยู่ระหว่าง 30 ถึง 89 ปี (Med=58 IQR=21) และอยู่ในช่วงอายุ 30-59 ปีมากที่สุด ร้อยละ 52.8 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 69.4 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 67.8 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 59.3 มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 500 ถึง 30,000 บาท (Med=5,000 IQR=4,000) อยู่ในช่วง 3,000 - 6,999 บาท มากที่สุด ร้อยละ 54.4 และส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 69.4

พฤติกรรมการใช้ยาชุดของกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนผู้ใช้ยาชุด

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 307 คนเคยใช้ยาชุด ร้อยละ 55.4 และไม่เคยใช้ยาชุดร้อยละ 44.6

พฤติกรรมผู้ใช้ยาชุด

ผู้ที่ใช้ยาชุดจำนวน 170 คน รายละเอียดการใช้ยาชุด ส่วนใหญ่ยาชุดที่ใช้ซื้อกระจายเส้น ร้อยละ 55.9 สาเหตุที่ใช้คือ ใช้ง่าย หายเร็ว ร้อยละ 90 แหล่งที่ได้ยาชุดได้มาจากร้านขายของชำ ร้อยละ 82.9 การใช้ยาชุดครั้งล่าสุดได้รับคำแนะนำจากประสบการณ์ที่ตนเองเคยใช้มา

ก่อน ร้อยละ 38.2 ค่ายาชุดที่ซื้อในครั้งล่าสุดอยู่ระหว่าง 5 ถึง 60 บาท (Med=10 IQR=3) ส่วนใหญ่มีราคาตั้งแต่ 10 บาท ขึ้นไป ร้อยละ 58.2 ผลการรักษาจากการกินยาชุดดีขึ้นแต่ไม่หายขาด ร้อยละ 90.6 ไม่เกิดอาการผื่นตกสะเก็ดหลังจากใช้ยาชุด ร้อยละ 91.8 ใช้ยาชุด 2-3 เดือนต่อครั้ง ร้อยละ 47.6 และหากเกิดอาการเจ็บป่วยขึ้นอีกส่วนใหญ่จะซื้อยาชุดอีก ร้อยละ 44.1

ความรู้เกี่ยวกับยาชุด

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่าง 307 คนส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับสูงร้อยละ 57.0 รองลงมาความรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 33.2 และมีความรู้ในระดับต่ำ ร้อยละ 9.8

เจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุด

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่าง 307 คนส่วนใหญ่มีเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุดอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 60.3 รองลงมาเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุดอยู่ในระดับดี ร้อยละ 38.4 และมีเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุดอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 1.3

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุด

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับพฤติกรรมใช้ยาชุด พบว่าอาชีพโรคเบาหวาน ความรู้ และเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาชุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) โดยอาชีพเกษตรกรมีการใช้ยาชุดมากกว่าผู้ที่ไม่ประกอบอาชีพ 3.12 เท่า (95% CI : 1.43 to 6.84 ; $p\text{-value} = 0.029$) ผู้ที่ไม่เป็นโรคเบาหวานมีการใช้ยาชุดมากกว่า ผู้ที่เป็นโรคเบาหวาน 2.19 (95% CI : 1.05 to 4.55 ; $p\text{-value} = 0.033$) ผู้ที่มีความรู้ระดับต่ำ มีการใช้ยาชุดมากกว่าผู้ที่มีความรู้ระดับสูง 2.27 เท่า (95% CI : 1.00 to 5.12; $p\text{-value} = 0.003$)

ผู้ที่มีความรู้ระดับปานกลางมีการใช้ยาชุดมากกว่าผู้ที่มีความรู้ระดับสูง 2.27 เท่า (95% CI : 1.37 to 3.77; $p\text{-value} = 0.003$) เจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุดระดับปานกลางมีการใช้ยาชุดมากกว่าเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุดระดับสูง 3.86 เท่า (95% CI : 2.37 to 6.29; $p\text{-value} < 0.001$) (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุดของกลุ่มตัวอย่าง (n=307)

ตัวแปร	การใช้ยาชุด		Chi-square	OR (95% CI)	p-value
	ใช้n(%)	ไม่ใช้n(%)			
เพศ					
ชาย	70 (60.9)	45 (39.1)	2.2468	1	0.134
หญิง	100 (52.1)	92 (47.9)		0.70 (0.44,1.12)	
อายุ (ปี)					
<60	91 (56.2)	71 (43.8)	0.0884	1	0.766
≥60	79 (54.5)	66 (45.5)		0.93 (0.60,1.47)	
สถานภาพสมรส					
สมรส	123 (57.8)	90 (42.2)	5.4104	1	0.067
โสด	21 (63.6)	12 (36.4)		1.28 (0.60,2.74)	
หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	26 (42.6)	35 (57.4)		0.54 (0.31,0.97)	
ระดับการศึกษา					
ไม่ได้รับการศึกษา	3 (27.3)	8 (72.7)	6.4185	1	0.170
ประถมศึกษา	112 (53.8)	96 (46.2)		3.11 (0.80,12.06)	
มัธยมศึกษา	43 (64.2)	24 (35.8)		4.78 (1.16,19.72)	
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	6 (66.7)	3 (33.3)		5.33 (0.78,36.33)	
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	6 (50.0)	6 (50.0)		2.67 (0.47,15.25)	

การอภิปรายผล

มีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุดของประชาชน ตำบลเปือยใหญ่ อำเภอนอนศิลา จังหวัดขอนแก่น พบว่า

อาชีพ กับ การใช้ยาชุด พบว่า ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีการใช้ยาชุดร้อยละ 61.0 โดยผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีการใช้ยาชุดมากกว่าผู้ที่ไม่ประกอบอาชีพ 3.12 เท่า และพบว่าอาชีพเกษตรกรรมมีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกพล กาละดี¹ พบว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีการใช้ยาชุด ร้อยละ 59.2 อาจเนื่องมาจากผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมใช้แรงงานมากกว่าอาชีพอื่นๆ จึงทำให้เกิดอาการปวดเมื่อย¹ และการมีอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อนั้น เป็นความเจ็บป่วยที่พบได้บ่อยในหลายชุมชนที่ดำรงชีพด้วยการเกษตรกรรมและใช้แรงงาน ประชาชนจึงมีความต้องการใช้ยาชุดเนื่องจากพึงพอใจในประสิทธิภาพ และการออกฤทธิ์รวดเร็ว²

โรคเบาหวาน กับ การใช้ยาชุด พบว่า ผู้ที่ไม่เป็นโรคเบาหวานมีการใช้ยาชุด ร้อยละ 57.5 โดยผู้ที่ไม่เป็นโรคเบาหวานมีการใช้ยาชุดมากกว่าผู้ที่เป็นโรคเบาหวาน 2.19 เท่า และพบว่าโรคเบาหวานมีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวณีย์ ลาเสือ พบว่า ผู้ที่ไม่เป็นโรคเบาหวานมีการใช้ยาชุด ร้อยละ 70.9 อาจเนื่องมาจากผู้ที่เป็นโรคเบาหวานได้รับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์เป็นประจำ มีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องและสามารถเผชิญกับอุปสรรคที่มีผลต่อการปฏิบัติตัวได้ จะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาพในทางที่ดีขึ้น อธิบายได้ว่าผู้ป่วยเบาหวานที่มาพบแพทย์อย่างสม่ำเสมอจะได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการ ใช้ยาในผู้ป่วยเบาหวานทำให้

ผู้ป่วยมีความรู้และสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม²

ความรู้และเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับยาชุด

พบว่า ผู้ที่มีความรู้ที่ถูกต้องอยู่ในระดับต่ำและปานกลางมีการใช้ยาชุดร้อยละ 66.7 โดยผู้ที่มีความรู้ระดับต่ำ มีการใช้ยาชุดมากกว่าผู้ที่มีความรู้ระดับสูง 2.27 เท่า และผู้ที่มีความรู้ระดับปานกลางมีการใช้ยาชุดมากกว่าผู้ที่มีความรู้ระดับสูง 2.27 เท่า เจตคติที่ถูกต้องอยู่ในระดับปานกลางมีการใช้ยาชุดร้อยละ 68.1 โดยเจตคติที่ถูกต้องอยู่ในระดับปานกลางมีการใช้ยาชุดมากกว่าเจตคติระดับสูง 3.86 เท่า และพบว่าเจตคติมีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกพล กาละดี¹ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับยาชุดอยู่ในระดับต่ำ หรือควรปรับปรุงมีการใช้ยาชุด ร้อยละ 47.92 และความรู้เกี่ยวกับยาชุดอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 50.67 และพบว่าเจตคติที่ถูกต้องอยู่ในระดับปานกลางมีการใช้ยาชุด ร้อยละ 50.35 อาจเนื่องมาจากพฤติกรรม มีพื้นฐานมาจากความรู้และเจตคติที่คอยผลักดันให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งในแต่ละบุคคลจะมีพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป เนื่องจากการได้รับความรู้จากแหล่งต่างๆ ไม่เท่ากัน รวมถึงการตีความหมายของสารที่ได้รับมาต่างกันไปซึ่งชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารผ่านสื่อต่างๆ มีประโยชน์ในการทำให้บุคคลมีความรู้ นำความรู้ที่ได้มาสร้างเจตคติ สุดท้ายจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล⁵

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและการนำไปใช้ประโยชน์

1. นำปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาชุด ไปสร้างนโยบายให้มีกิจกรรมรณรงค์หรือสร้างกระแสสุขภาพให้ประชาชนตื่นตัวถึงปัญหาการใช้ยาชุดอย่างแท้จริง โดยกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญคือ ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

2. ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ เสนอแก่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพเพื่อย่อยใหญ่ เพื่อนำไปหาแนวทางแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายยาชุดของประชาชน จัดกิจกรรมสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมการใช้ยาชุดนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่าย

2. ควรศึกษาร้านค้าในชุมชนและความชุกในการขายยาชุด เพื่อให้ทราบถึงการกระจายของยาที่ไม่เหมาะสมในพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ดร.สุพัฒน์ จำปาหวาย อาจารย์ที่ปรึกษาการทำวิจัย ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพเพื่อย่อยใหญ่และทีมงาน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และประชาชนในเขตตำบลเพื่อย่อยใหญ่ อำเภอโนนศิลา จังหวัดขอนแก่นที่ได้ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

1. เอกพล กาละดี. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาชุดของประชาชนในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารอาหารและยา. 2557, 21: 50-58.
2. อรอนงค์ โสตา และมนตรา ศรีชะแย้ม. การสำรวจเสถียรรอยดัดในยาชุดและยาสมุนไพรในตำบลบ้านโสก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารเภสัชกรรมไทย. 2560, 9 216-224.
3. รวีวรรณ รักถิ่นกำเนิด. ยาชุดปนเสถียร รอยดัดซื้อขายคล่อง คนใช้รู้อันตรายแต่

ไร้ทางเลือก [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ:

2561 [เข้าถึงเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2561].

G-เข้าถึงได้จาก

<https://prachatai.com/journal/2016/07/66672>.

4. กุสุมา กังหลี. ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการใช้ยาในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า. วารสารพยาบาลทหารบก. 2561; 19(2):170-1823.
5. ณรงค์ บัวบาน. การมีส่วนร่วมเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี สาขาวิชา รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์]. มหาวิทยาลัยสยาม; 2556.